

การจัดการความรู้

สืบสานภูมิปัญญาล้านนา พิธีกรรมการกินอ้อพญา

สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

งานวิจัยและนวัตกรรม วิชาการและวิชาชีพ

มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
สำนักศิลปะและวัฒนธรรม
งานวิจัยและนวัตกรรม

SCAN ME

คำนำ

เอกสารการจัดการความรู้ Knowledge Management (KM) สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏรำปาง เรื่อง สืบสานภูมิปัญญาลำานา พิธีกรรมการกินอ้อผญา ในโครงการ พัฒนาการสู่สถาบันแห่งการเรียนรู้ ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๔ เพื่อให้เกิดการถ่ายทอดความรู้และ เกิดการจัดการความรู้ที่มีประสิทธิภาพในด้านการปฏิบัติงาน ขั้นตอนและวิธีการจัดพิธีการใน วันสำคัญต่างๆ ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำปาง โดยสำนักศิลปะและวัฒนธรรมเป็นผู้รวบรวมเพื่อใช้ สำหรับเป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน ซึ่งถือเป็นตัวชี้วัดพัฒนาการและคุณภาพของงาน มุ่งหวังให้เกิด การปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบขั้นตอน และสามารถเผยแพร่การปฏิบัติงานดังกล่าวสู่หน่วยงานอื่นได้

เอกสารฉบับนี้ สามารถเป็นประโยชน์ในการใช้เป็นสารสนเทศอ้างอิงในงานประกันคุณภาพ การศึกษา และเป็นแนวทางในการพัฒนางานด้านการบริหารจัดการด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมใน ปีต่อไป

สำนักศิลปะและวัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยราชภัฏรำปาง

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
สารบัญ	ข
ส่วนที่ ๑ โครงการพัฒนาศูนย์สถาบันแห่งการเรียนรู้ (KM)	๑
ส่วนที่ ๒ การจัดการความรู้ “สืบสานภูมิปัญญาล้านนา พิธีกรรมการกินอ้อผญา”	๓
๙ ความเป็นมาและความเชื่อ	๔
๙ เครื่องประกอบพิธีกรรม	๗
๙ คาถาพิธีกินอ้อผญา	๑๖
๙ การประกอบพิธีกรรมกินอ้อผญา	๒๖
ส่วนที่ ๓ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้พิธีกรรมการกินอ้อผญาและการนำองค์ความรู้ไปใช้	๒๙

โครงการพัฒนาศูนย์สถาบันแห่งการเรียนรู้ (KM) สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

๙๙ หลักการและเหตุผล

ตามความในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ ในมาตราที่ ๘ การศึกษา หมายความว่า กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงาม ของบุคคล และสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลง ความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ขึ้นเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้และ ปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และ วิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๖ หมวด ๓ มาตรา ๑๑ กล่าวว่า “ส่วนราชการมีหน้าที่ พัฒนาความรู้ใน ส่วนราชการเพื่อให้มีลักษณะเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ อย่างสม่ำเสมอ โดยต้องรับรู้ ข้อมูลข่าวสารและสามารถประมวลผลความรู้ในด้านต่างๆ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินการปฏิบัติ ราชการได้อย่างถูกต้องรวดเร็วและเหมาะสมกับสถานการณ์ รวมทั้งต้องส่งเสริมและพัฒนาความรู้ ความสามารถ สร้างวิสัยทัศน์และปรับเปลี่ยนทัศนคติของข้าราชการในสังกัดให้เป็นบุคลากรที่มี ประสิทธิภาพและมีการเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งนี้เพื่อ ประโยชน์ในการปฏิบัติราชการของส่วนราชการให้ สอดคล้องกับการบริหารราชการให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามพระราชกฤษฎีกา” ดังนั้น การจัดการความรู้จึง เป็นสิ่งจำเป็นที่สถานศึกษาต้องถือปฏิบัติ โดยการวิเคราะห์แนวทางการจัดการความรู้ภายในองค์กร อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อค้นหาความรู้ที่มีอยู่ในองค์กรนำมาพัฒนาให้เป็นองค์ความรู้ มีการถ่ายทอด และแบ่งปันความรู้อย่างเป็นระบบ เพื่อให้ทุกคนสามารถเข้าถึงความรู้ พัฒนาตนเอง ให้เป็นผู้รู้ ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและมุ่งสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) ที่ ยั่งยืน

การจัดการความรู้เป็นกิจกรรมรวบรวมองค์ความรู้ที่มีอยู่ในองค์กร ซึ่งกระจัดกระจายอยู่ ในตัวบุคคลหรือเอกสาร มาพัฒนาให้เป็นระบบ เพื่อให้ทุกคนในองค์กรสามารถเข้าถึงความรู้และพัฒนา ตนเองให้เป็นผู้รู้ รวมทั้งปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลให้องค์กรมีความสามารถในเชิง แข่งขันสูงสุด การจัดการความรู้ที่มีอยู่เหล่านั้น ตามแนวคิดระบบบริหารความรู้ในองค์กรจึงเป็นสิ่งที่ จะก่อให้เกิดประโยชน์อย่างยิ่งต่อองค์กร และจะสามารถพัฒนาไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ ซึ่งจะเป็นการ สร้างจิตสำนึกของบุคลากรในการพัฒนาตนเองและพัฒนาองค์กรอย่างต่อเนื่อง มีการแลกเปลี่ยนความรู้ และประสบการณ์ซึ่งกันและกัน พัฒนาตนเองเป็นผู้รู้และประยุกต์ความรู้ที่ได้ใช้ในการปฏิบัติงานให้เกิด ประสิทธิภาพและประสิทธิผล

☸ วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้เกิดการส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของบุคลากรสายสนับสนุน
๒. เพื่อให้เกิดการพัฒนากระบวนการจัดการความรู้อย่างเป็นระบบของบุคลากรสายสนับสนุน
๓. เพื่อให้บุคลากรสายสนับสนุนสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนางาน

☸ ผลผลิต

สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มีการส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการพัฒนาระบบการจัดการความรู้ของบุคลากรสายสนับสนุน ซึ่งสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนา

สืบสานภูมิปัญญาล้านนา พิธีกรรมการกินอ้อผญา

“ความเป็นมาและความเชื่อ”

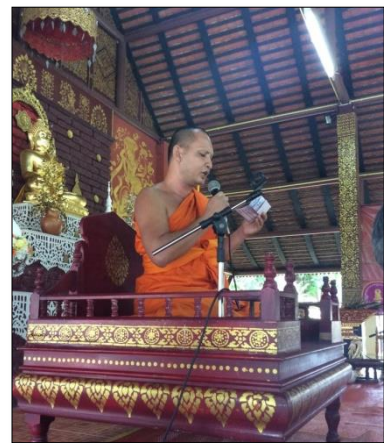

คนล้านนามีการดำเนินวิถีชีวิตที่ควบคู่ไปกับคติความเชื่อทั้งที่เป็นความเชื่อดั้งเดิมและความเชื่อที่เกิดจากหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา หรือจากการผสมผสานความเชื่อทั้งสองสิ่งเข้าด้วยกัน จึงเกิดแนวคิดในการนำเอาคติความเชื่อในด้านต่างๆ มาประยุกต์ขึ้นในรูปแบบเชิงสัญลักษณ์พิธีกรรมต่างๆ ให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์ เพื่อเป็นกุศโลบายให้คนประพฤติแต่สิ่งที่ดี มีความถูกต้องตามครรลองครองธรรม อันจะเป็นพื้นฐานในการพัฒนาคน สังคมและประเทศชาติให้เกิดความเจริญรุ่งเรือง ซึ่งคนล้านนาได้ตระหนักถึงความสำคัญอย่างหนึ่งเกี่ยวกับความสามารถในการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล ที่เรียกว่าสติปัญญาหรือหัวปัญญา ซึ่งทุกคนมีติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด และแต่ละบุคคลนั้นจะมีระดับสติปัญญาหรือหัวปัญญาที่แตกต่างกัน จึงได้คิดค้นหาวิธีการทางจิตวิทยาในการช่วยสร้างเสริมกำลังสติปัญญาและให้มีความจำที่ดี สร้างเสริมภูมิพลังทางด้านจิตใจ ให้มีความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง ในกระบวนการเรียนรู้สิ่งต่างๆ ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ด้วยพิธีกรรมอย่างหนึ่งเรียกว่า “กินอ้อผญา” โดยมีความเชื่อว่า ผู้ใดที่ได้รับการกินอ้อผญามาแล้ว จะมีสติปัญญาที่เฉลียวฉลาด เรียนรู้สิ่งใหม่ได้อย่างรวดเร็ว มีความจำดี สร้างกำลังใจในการเล่าเรียน เกิดความเจริญรุ่งเรืองในชีวิต และอยู่ร่มเย็นเป็นสุข

การกินอ้อผญา คำว่า “อ้อ” หมายถึง ต้นอ้อ เป็นพืชที่ขึ้นในบริเวณพื้นที่ชื้นแฉะ แพร่พันธุ์ได้ง่ายและตายยาก ส่วนคำว่า “ผญา” หมายถึง ปัญญา การกินอ้อผญาหรืออ้อปัญญานี้ คือการใช้ปล้องอ้อ มาทำเป็นภาชนะบรรจุน้ำผึ้ง และเสกด้วยคาถา เรียกว่า “การมนต์อ้อ” แล้วจึง นำมาดื่มกิน

ประเภทของอ้อ แบ่งตามบทความที่ปรากฏ อาจแบ่งเป็นประเภทใหญ่ๆได้ ๓ ประเภท คือ ประเภทแรกเป็นของพระสงฆ์โดยตรง ประเภทที่สองเป็นของผู้เฝ้าทางการศึกษา และประเภทที่สาม สำหรับช่างศิลป์ ศิลปิน นักร้อง นักแสดง และผู้ประสงคืใช้ทั่วไป^๑ ซึ่งปัจจุบันนี้ยังมีความนิยมกินอ้อ ในพระสงฆ์ พระนักเทศน์และกลุ่มศิลปินช่างขับชอ

การกินอ้อผญาจะเลือกประกอบพิธีในวันที่มีฤกษ์ยามดี เพื่อความเป็นสิริเป็นมงคล อีกทั้งนิยม กระทำในวันพญาวัน คือวันเถลิงศกในเทศกาลปีใหม่สงกรานต์ ซึ่งคนล้านนาถือว่าเป็นวันที่ดีที่สุดในรอบปี หากไม่ใช่ในช่วงสงกรานต์จะทำพิธีในวันพฤหัสบดีซึ่งถือว่าเป็นวันครู ผู้ที่สามารถประกอบพิธีกรรมกิน อ้อผญาได้นั้น ส่วนใหญ่จะเป็นปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้ความสามารถในศาสตร์และศิลป์ด้านต่างๆและ ผ่านการบวชเป็นพระมาแล้วที่เรียกว่า “พ่อหนาน หรือพ่ออาจารย์” และรวมถึงพ่อครูแม่ครูที่เป็นศิลปิน ช่างขับชอ ที่ผ่านการสืบทอดรับครูกินอ้อผญามาแล้ว

ผู้ที่ประสงคืจะกินอ้อผญา มักเป็นผู้ที่จะเริ่มเข้ารับการเรียนในศาสตร์และศิลป์ด้านต่างๆ จาก ผู้เป็นพ่อครูหรือแม่ครู เช่นการขับชอ งานช่างฝีมือพื้นบ้าน และเด็กที่มีพัฒนาการในการเรียนรู้หรือ เด็กเยาวชนทั่วไไปที่ต้องการเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้พ่อแม่จะพาไปเข้ารับการกินอ้อผญาร่วมด้วย โดยผู้ที่ประสงคื จะกินอ้อผญาต้องจัดทำเครื่องประกอบพิธีกรรมต่างๆตามที่ครูกำหนด แล้วนำไปยังบ้าน พ่อครูแม่ครูที่จัดพิธี เพื่อเข้าร่วมทำพิธีกินอ้อผญาในลำดับต่อไป ซึ่งรายละเอียดในการประกอบพิธีกรรม ของแต่ละครู ก็จะมี ความแตกต่างกันบ้างเล็กน้อย

๑ สนั่น ธรรมธิ. กินอ้อผญา, (เชียงใหม่ : สุเทพการพิมพ์แอนมีเดีย จำกัด, ๒๕๕๗), หน้า ๑-๒.

พิธีกรรมการกินอ้อผญาถือว่าเป็นพิธีกรรมโบราณที่ใกล้จะสูญหาย ซึ่งในปัจจุบันยังไม่เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย เนื่องจากเป็นพิธีกรรมที่จัดเป็นการเฉพาะในกลุ่มศิลปินช่างขับซอ สถานศึกษาต่างๆ จึงได้ตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของพิธีกรรมนี้ โดยการฟื้นฟูจัดให้มีการกินอ้อผญาขึ้นในสถานศึกษา เพื่อมุ่งหวังให้นักเรียนนักศึกษาได้ร่วมพิธีและเรียนรู้พิธีกรรมอันเป็นศาสตร์ด้านการศึกษาของล้านนา อีกทั้งมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ได้ดำเนินการส่งเสริมเผยแพร่และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมล้านนาผ่านกิจกรรมการกินอ้อผญา โดยกำหนดจัดเป็นกิจกรรมประจำปี มุ่งเน้นการถ่ายทอดองค์ความรู้ของพิธีกรรมตลอดจนถึงให้นักศึกษาใหม่ทุกคนได้เข้าร่วมพิธีการกินอ้อผญาตามความเชื่อว่าจะสร้างเสริมกำลังใจ เพิ่มพลังสติปัญญาความรู้ความสามารถในการเริ่มต้นศึกษาเล่าเรียน ให้สามารถเรียนรู้วิชาต่างๆ ได้ดีมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เกิดความเป็นสิริมงคลแก่นักศึกษา และเป็นส่วนหนึ่งในการได้ร่วมอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในด้านการกินอ้อผญาให้ดำรงอยู่คู่กับคนล้านนาสืบต่อไป

“เครื่องประกอบพิธีกรรม”

๑. อ้อ

คำว่า “อ้อ” ในพิธีกรรมการกินอ้อของชนล้านนนั้น หมายถึงพรรณไม้ชนิดหนึ่ง ภาคเหนือเรียกว่าต้นอ้อหลวง ส่วนภาคกลางเรียกว่าต้นอ้อใหญ่

ชื่อไทย ต้นหญ้าดอกอ้อ ต้นอ้อหลวง ต้นอ้อใหญ่ **

ชื่อสามัญ The Red grass. The Giant reed. The Great reed.

ชื่อทางวิทยาศาสตร์คือ Arundo Donax L.

วงศ์ Gramineae (Poaceae)

เป็นพืชล้มลุกจำพวกหญ้า มีอายุหลายปี มักขึ้นเป็นกอสูงๆ ลำต้นเป็นปล้องแตกกิ่งก้านบ้างเล็กน้อย ใบยาวเรียวยาวปลายแหลม ดอกเป็นช่อใหญ่ปลายยอดมีขนยาวคล้ายขนนก ชอบขึ้นในที่ชุ่มชื้นหรือมีน้ำขัง ขึ้นอยู่ริมหนอง ริมแม่น้ำทั่วไป พบได้ทั่วทุกภาค ประโยชน์ของต้นอ้อคือ น้ำต้มรากกินเป็นยาขับปัสสาวะ น้ำต้มเหง้าต้นอ้อเป็นยาระบาย ขับระดูและห้ามการหลั่งน้ำนมของสตรี ยังใช้ก้านดอกทำไม้กวาด ได้คล้ายกับหญ้าตองกงลับแลอีกด้วย**

คนล้านนนอกจากการนำต้นอ้อมาใช้ในพิธีการกินอ้อแล้ว ยังนิยมนำต้นอ้อมาใช้ทำกระบอกใส่ข้าวเปลือก - ข้าวสารในเครื่องประกอบพิธีกรรมสืบชะตา รวมถึงทำกระบอกใส่น้ำสำหรับกรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลในพิธีฌาปนกิจศพอีกด้วย

๒. น้ำผึ้ง

ส่วนประกอบสำคัญของอ้อของล้านนนั้นคือ น้ำผึ้งและต้องเป็นน้ำผึ้งแท้ ซึ่งตั้งแต่สมัยโบราณ น้ำผึ้งจัดเป็นอาหารธรรมชาติที่มีสรรพคุณทางยา เป็นผลผลิตจากผึ้งงานที่ออกไปหาน้ำหวานจากเกสรดอกไม้และจากแหล่งอื่นๆ นำมาเก็บสะสมไว้ โดยผ่านขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพและทางเคมีกลายเป็นน้ำผึ้ง แล้วเก็บสะสมไว้ในรัง ซึ่งน้ำผึ้งจากผึ้งป่าหรือผึ้งที่เลี้ยงแบบปล่อยหาอาหารตามธรรมชาตินั้น หากต้องการได้น้ำผึ้งที่มีคุณภาพสูง นิยมเก็บน้ำผึ้งจากรัง ในเดือน ๕ ราวเดือนมีนาคมถึงเมษายน ตรงกับเดือน ๗ - ๘ ของล้านน เนื่องจากเป็นช่วงฤดูแล้ง อากาศร้อน มีความชื้นในอากาศต่ำ ไม่มีน้ำฝนเจือปน

ไม้ปาล์สดิบและมีดอกไม้เบ่งบานพร้อมกัน ผึ้งจึงสามารถเก็บตุนน้ำหวานได้ดี ในน้ำผึ้งจะมีน้ำหวานจากพืชนานาชนิดรวมถึงพืชสมุนไพร น้ำผึ้งจึงมีรสชาติที่ดี มีความหวานหอม เข้มข้นและมีแร่ธาตุอาหารสูง

ดังนั้นจึงนับว่าเป็นภูมิปัญญาของคนโบราณ ที่ทราบถึงประโยชน์และสรรพคุณทางยาที่มีอยู่ในน้ำผึ้ง จึงเลือกใช้น้ำผึ้งมาเป็นส่วนประกอบของพิธีกรรมกินอ้อผญา สำหรับการดื่มกินในพิธี

การเตรียมต้นอ้อและน้ำผึ้งมาใช้ในการประกอบพิธีการกินอ้อผญา

☸ วัสดุอุปกรณ์

๑. ต้นอ้อหลวง
๒. มีด
๓. น้ำสำหรับล้างผิวอ้อ
๔. ผ้าสำหรับเช็ดทำความสะอาด
๕. น้ำผึ้ง

☸ ขั้นตอนการทำกระบอกอ้อ

๑. ใช้ต้นอ้อหลวงที่ขึ้นอยู่โดยทั่วไปตามท้องถื่น ลำต้นสูง มีปล้องขนาดใหญ่
๒. เลือกตัดต้นอ้อที่สมบูรณ์ ไม่มีรูหรือรอยแตกร้าว แกะใบอ้อออกแล้วนำมาล้าง เช็ดทำความสะอาด
๓. ใช้มีดควั่นตัดต้นอ้อออกเป็นปล้อง ตัดแต่งให้มีลักษณะเป็นกระบอก โดยมีปากกระบอกตัวกระบอกและใช้บริเวณข้อเป็นก้นกระบอก โดยไม่ให้กระบอกแตกร้าว ตัดให้มีความยาวเท่ากับความยาวของนิ้วชี้หรือนิ้วกลาง หรือนิ้วนาง จำนวน ๓ หรือ ๕ หรือ ๗ กระบอก ทั้งนี้ทั้งความยาวและจำนวนของกระบอกอ้อขึ้นอยู่กับข้อกำหนดของแต่ละสำนัก
๔. ใส่ น้ำผึ้งบรรจุลงไปในกระบอกอ้อจนเต็ม
๕. นำกระบอกอ้อที่บรรจุ น้ำผึ้งเรียบร้อยแล้ว มาจัดเตรียมไว้ในพานหรือภาชนะก้นลึกเพื่อป้องกันกระบอกอ้อเกิดการเสียหาย

๓. ขันตั้งครู (สำหรับอาจารย์เชิญครูในพิธีกรรมการกินอ้อผญา)

ขันตั้ง คือ พาน ขันโตกหรือภาชนะก้นลึก เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ ๑๒ – ๑๔ นิ้ว ภายในบรรจุด้วยสิ่งของต่างๆ ที่ครูบาอาจารย์ในอดีตท่านกำหนดขึ้นให้เป็นเครื่องบูชาครู ซึ่งเป็นสิ่งของที่มีในท้องถิ่นพื้นบ้านล้านนา โดยเป็นเครื่องใช้อุปโภคบริโภคในชีวิตประจำวัน เช่น เงิน ข้าวเปลือก ข้าวสาร หมาก พลุ ผ้าขาว ผ้าแดง ดอกไม้ เทียน เป็นต้น อีกนัยหนึ่งเพื่อเป็นของสมนาคุณแก่บุคคลผู้ที่มาประกอบพิธีกรรมหรือมาทำประโยชน์ให้

ผู้ที่จะสามารถประกอบพิธีได้นั้น จะต้องไปตั้งขันบูชาครูขอฝากตัวเป็นศิษย์ เพื่อร่ำเรียนวิชาหรือคาถาต่างๆ เมื่อรับการถ่ายทอดครบถ้วนสำเร็จแล้ว ครูผู้เป็นเจ้าของวิชามีความพอใจและเห็นว่าเป็นผู้ที่สามารถนำเอาวิชาความรู้ไปเลี้ยงตนได้ รวมถึงเป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม ครูท่านก็จะทำการมอบครูให้แก่ศิษย์ เพื่อให้พระคุณของครูบาอาจารย์มาคุ้มครองรักษาศิษย์ โดยการแบ่งเครื่องขันตั้งให้ศิษย์นำไปสักการะบูชาต่อและมอบหมายให้เป็นผู้สืบทอดการประกอบพิธีกรรมได้ต่อไป

การกำหนดเครื่องบูชาครูนั้น ในแต่ละงานพิธีจะมีจำนวนแตกต่างกันไป การจัดดาสิ่งของเครื่องขันตั้งจะไม่เท่ากัน ซึ่งเป็นการกำหนดตัวเลขขึ้นมาให้มีความหมายเกี่ยวข้องกับธาตุทั้ง ๔ คุณของบิดา มารดา คุณของพระรัตนตรัย และคุณของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ มีตั้งแต่ขันตั้ง ๔, ๘, ๑๒, ๓๒, ๓๖ และ ๑๐๘ ขันตั้งจะมีเท่าใดให้ใช้การกำหนดที่สวดดอกไม้และสวยหมากพลุเป็นสำคัญ ดังเช่น ขันตั้ง ๔ จะมีสวดดอกไม้ จำนวน ๔ สวด และสวยหมากพลุ จำนวน ๔ สวด หรือขันตั้ง ๑๐๘ จะมีสวดดอกไม้ จำนวน ๑๐๘ สวด และสวยหมากพลุ จำนวน ๑๐๘ สวด ส่วนจำนวนสิ่งของอื่นๆ นั้น ขึ้นอยู่กับอาจารย์ผู้ประกอบพิธีเป็นผู้กำหนด

การจัดเตรียมเครื่องขันตั้ง

๑. พานหรือขันโตก สำหรับบรรจุเครื่องขันตั้ง เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ ๑๒ – ๑๔ นิ้ว ๑ พาน/ขัน

๒. สวยดอกไม้ คือ กรวยใบตองใส่ข้าวตอก ดอกไม้ทั่วไปหรือดอกไม้สีขาว รูป ๒ ดอก และเทียน ๒ เล่ม จำนวน ๘ หรือ ๑๒ หรือ ๓๒ กรวย ขึ้นอยู่กับการกำหนดของแต่ละสำนัก

๓. สวยหมากพลู คือ กรวยใบตองใส่ใบพลู ๔ ใบ หมากสวยละ ๔ คำ (ขึ้น) จำนวน ๘ หรือ ๑๒ หรือ ๓๒ กรวย ขึ้นอยู่กับการกำหนดของแต่ละสำนัก

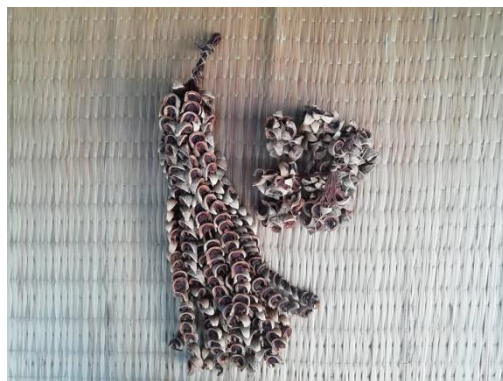

๔. เปี้ย ๑,๓๐๐ จํานวน ๑ หัว คือหอยเปี้ยที่นํามาร้อยให้เป็นสาย ใช้จํานวน ๑๓ สาย มัดรวมกันเป็น ๑ หัว

๕. หมาก ๑,๓๐๐ จํานวน ๑ หัว คือหมากที่ผ่าซีก แล้วนํามาร้อยให้เป็นสาย ตากให้แห้ง ใช้จํานวน ๑๓ สาย มัดรวมกันเป็น ๑ หัว

๖. หมากขด จํานวน ๘ ขด คือนํามากสายมาม้วนให้เป็นขด

๗. พลุแหลบ คือนําใบพลู จํานวน ๑๒ ใบซ้อนกัน แล้วพับทบด้านมันเข้าด้านใน

๘. ฝ้ขว ๑ วา ยาวประมาณ ๑.๕ – ๒ เมตร จ้ำนวน ๑ ฝ้

๙. ฝ้แดง ๑ วา ยาวประมาณ ๑.๕ – ๒ เมตร จ้ำนวน ๑ ฝ้

๑๐. ฆ้วเปล้อก ๑ ทะนนวน

๑๑. ฆ้วสาร ๑ ทะนนวน

๑๒. มะพร้าว ๑ เครือ (ทะลาย) ป้จจุบันนุโลมให้ใช้เพ้ียง ๑ ลูก ซึ่งต้องม้ก้ำนฆ้วต๊ตด้วย

๑๓. กล้้วย ๑ เครือ ป้จจุบันนุโลมให้ใช้เพ้ียง ๑ หวี ซึ่งหว้ก้้วยต้องต๊ตก้ำนเครือ

ผู้ประสงค์จะกินอ้อ จะต้องจัดเตรียมสิ่งของตามจำนวนที่อาจารย์ผู้ประกอบพิธีกำหนด แล้วจึงจัดใส่ในพานหรือขันโตกให้เป็นระเบียบเรียบร้อย เป็นขันตั้งสำหรับมอบให้กับอาจารย์ใช้เป็นเครื่องประกอบพิธีบูชาครู เชิญครู จะยึดถือปฏิบัติการเชิญครูก่อนเริ่มพิธีกรรมต่างๆ ทุกครั้ง เมื่ออาจารย์ผู้ประกอบพิธีรับประเคนขันตั้งมาแล้ว จะนำตำราคาถาวางไว้ในขันตั้งแล้วยกขันตั้งขึ้นเสมอศีรษะ เรียกว่า **โยงขันตั้ง** แล้วกล่าวโหรรพรรณาคำบูชาครู เรียกว่า **ขึ้นขันตั้ง** โดยมีรายละเอียดเป็นการบอกกล่าวขออนุญาตสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่นับถือ และครูบาอาจารย์ที่ได้ถ่ายทอดวิชาต่างๆ ให้ได้ทราบรู้ถึงมูลเหตุในการกระทำพิธีครั้งนี้ ระลึกถึงครูบาอาจารย์ ที่ได้ถ่ายทอดวิชาให้ และขออัญเชิญลงมารับเครื่องขันตั้งแล้วสถิตอยู่เหนือขันตั้ง เพื่อให้ครูบาอาจารย์ได้มาประสิทธิ์ประสาทวิชา เสริมสร้างสติปัญญาและปกป้องรักษา คุ่มครองตัวผู้ประกอบพิธีและผู้ร่วมพิธีตลอดห้วงเวลาที่มีการประกอบพิธีกรรมกินอ้อผญา ไม่ให้มีอุปสรรคใดๆ เกิดขึ้น และลุล่วงประสบผลสำเร็จด้วยดีทุกประการ หลังจากขึ้นขันตั้งแล้ว ผู้ประกอบพิธีจะกล่าวคาถาอ้อ เป็นการรำยมนต์คาถาในบทต่างๆ จนครบถ้วนแล้วเสกเป่าไปยังกระบอกอ้อ

เมื่อเสร็จสิ้นพิธีกรรมแล้ว อาจารย์ผู้ประกอบพิธีจะทำการ **ปลดขันตั้ง** คือยกขันตั้งนั้นขึ้นเสมอศีรษะและกล่าวคำปลดขันตั้ง แล้วจึงทำการ **ปลงขันตั้ง** โดยการคว่ำขันเทสิ่งของลง หรือรื้อสิ่งของภายในขันพอเป็นพิธี จากนั้นจึงนำสิ่งของในขันตั้งกลับไปด้วย

๔. ชันน้ำมันต์ พร้อมกับก้านหญ้าคาสำหรับประพรมน้ำมันต์

ชันบรรจุน้ำสะอาด ประุงน้ำด้วยฝักส้มป่อย และน้ำอบให้มีความหอม โดยจัดเตรียมเข้าร่วมในการประกอบพิธีด้วย เพื่อให้อาจารย์ผู้ทำพิธีได้รำคาถาเสกน้ำมันต์ และนำไปประพรมให้ผู้ร่วมพิธี ซึ่งตามความเชื่อของคนล้านนา เชื่อว่าส้มป่อยเป็นพืชที่ศักดิ์สิทธิ์ ฝักส้มป่อยมีพลังสามารถจัดปัดเป่าสิ่งที่ไม่ดีออกไป ประกอบกับการนำก้านหญ้าคามาใช้ประพรมน้ำมันต์ ซึ่งในคติความเชื่อของพราหมณ์ ถือว่าหญ้าคาเป็นหญ้าศักดิ์สิทธิ์ ตามตำนาน การกวนเกษียรสมุทรนั้น น้ำอมฤตได้หกตกลงมาในโลกมนุษย์ และตกลงมายังกอหญ้าคา ทำให้หญ้าคาเป็นอมตะ ฆ่าไม่ตาย ทำลายไม่สิ้น และมีคติความเชื่อในทางพุทธศาสนา ที่เกี่ยวข้องกับการตรัสรู้ ของพระพุทธเจ้าซึ่งในวันก่อนพระพุทธเจ้าจะตรัสรู้ เจ้าชายสิทธัตถะได้รับการถวายหญ้าคา ๘ กำมือ จากโสดิยะพราหมณ์ และได้นำหญ้านั้นมาปูลงเป็นพุทธบัลลังก์ใต้ต้นศรีมหาโพธิ์ในวันที่พระองค์ตรัสรู้ ดังนั้นจึงเกิดการนำสิ่งเหล่านี้มาใช้ในการประกอบพิธีกรรม เพื่อให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์ และความเป็นสิริมงคล เกิดความร่มเย็นเป็นสุข เสริมสร้างพลังกายพลังใจให้กับผู้เข้าร่วมพิธี

๕. ด้ายมงคลสำหรับผูกข้อมือ

การผูกข้อมือจะใช้เส้นฝ้ายดิบสีขาว นำมาจับรวมกันให้ได้ ๙ เส้น ม้วนเก็บเป็นก้อน เพื่อจัดเตรียมทำเป็นด้ายสำหรับผูกข้อมือ ภาษาล้านนาเรียกว่า “ฝ้ายไหมมือ” นำด้ายนั้นเข้าร่วมในการประกอบพิธีด้วย เพื่อให้อาจารย์ผู้ประกอบพิธีนำไปผูกข้อมือของผู้เข้าร่วมพิธีกินอ้อผลึก โดยผู้รับการผูกข้อมือจะต้องประคองมือซ้าย หายมื่อยื่นเข้ารับผูกก่อน แล้วจึงประคองมือขวา หายมื่อยื่นเข้ารับผูกต่อ ขณะทำพิธีผูกข้อมือพันด้ายรอบแขน ๓ รอบนั้นอาจารย์จะกล่าวคาถา หรือคำที่เป็นมงคลด้วย

เมื่อวงด้ายมัดเป็นที่เรียบร้อย อาจารย์จะเด็ดหรือดึงเงื่อนด้ายที่เหลือให้ขาด เมื่อผูกแล้วควรรักษาไว้ให้ดี ให้ล่วงพ้น ๓ วัน แล้วจึงสามารถถอดออกได้ ซึ่งจุดมุ่งหมายของการนำด้ายมาผูกข้อมือนั้น คนล้านนาได้ปฏิบัติสืบทอดกันมาตั้งแต่โบราณ โดยเชื่อว่าในร่างกายของคนมีขวัญอยู่ ๓๒ ขวัญ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของร่างกาย เมื่อขวัญตกหล่นหายไปจะทำให้เกิดการเจ็บไข้ได้ป่วย จึงใช้ฝ้ายที่เป็น ของขาวบริสุทธิ์ นำมาใช้ปิดเคราะห์ออกไป แล้วผูกคล้องรวมเอาขวัญต่างๆทั้ง ๓๒ ให้อยู่กับตัว เป็นการเพิ่มพลังทางด้านจิตใจ เสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการดำเนินชีวิตและอยู่ร่มเย็นเป็นสุข

“คาถาพิธีกินอ้อผญา”

คาถาพิธีกินอ้อผญา

ประเภทของอ้อ แบ่งตามบทคาถาที่ปรากฏ อาจแบ่งเป็นประเภทใหญ่ๆ ได้ ๓ ประเภท คือ

- ๙๙ ประเภทแรกเป็นของพระสงฆ์โดยตรง ได้แก่ คาถาอ้อหลวง คาถาอ้อสูตร คาถาอ้อเรียนธรรมหรืออ้อธรรม คาถาอ้ออะระหันตา
- ๙๙ ประเภทที่สองเป็นของผู้เฒ่าทางการศึกษา ได้แก่ คาถาอ้อพระเจ้าอาจินจำ
- ๙๙ ประเภทที่สามสำหรับช่างศิลป์ ศิลปิน นักร้อง นักแสดง และผู้ประสงค์ใช้ทั่วไป ได้แก่ คาถาอ้อธรรมน้อย คาถาอ้อสัพพัญญู คาถาอ้อวิสัย คาถาอ้อสละช่างไม้ คาถาอ้อนางสิบสอง คาถาอ้อความมัตรัก คาถาอ้อเว้า คาถาอ้อหอม และคาถาอ้ออื่นๆ ซึ่งก่อนจะเสกเป่าต้องร่ายคาถาเชิญอ้อก่อนและปลุกอ้อก่อน

บทเชิญอ้อ^{*}

สาธุ สาธุ โอกาสะ ผู้ข้าจักขออังเชิญพระอริยะะ ตัธมมะเจ้าเป็นเคล้า จังเสด็จสระดวนเจ้า เข้ามาในตนต้วตึงแห่งผู้ข้า ขอหื้อเป็นดั่งตาบดวงกล้าโยสา ขอหื้อเป็นดั่งน้ำอโนมา ไหลออกจากปากข้างราชสีห์ ขอหื้อมีผะพญาตียิ่งกว่าน้ำคองคา ฯ

โอกาสะ ผู้ข้าจักขอยอดา สมมาเชิญน้ำอ้อ ช่อท่งห้อยเป็นถัน รูปเทียนพันหอมรินร้นร้า เชิญอ้อเจ้าลงมา ผู้ข้าจักขอยอดาแต่งไว้ ผู้ข้าจักขอเชิญเอาอ้อใช้ องค์ประเสริฐสัพพัญญูเจ้า ขอหื้อผู้ข้าได้โผดสัตว์ ใน ๔ ชมพู มนุสสโลก ให้เขาพ้นจากโสมสงสาร ให้ได้ถึงเนรพานเจ้าเป็นที่แล้ว ผู้ข้าขอเชิญเอาอ้อแก้วองค์ประเสริฐ พุทโธ ขอให้มา สนทนสนต้วแห่งผู้ข้า อ้อตน ๑ ชื่อว่า ณะ อ้อตน ๑ ชื่อว่า วิ อ้อตน ๑ ชื่อว่า กะ อ้อตน ๑ ชื่อว่า กัดอ้อตน ๑ ชื่อว่า โธ อ้อ ๕ พระองค์นี้คือ นะโม พุทธายะ นี้จุ่งสระเด็จสระดวน เข้ามาในตนต้วแห่งผู้ข้า ขอให้เอาใจแห่งผู้ข้า อันข้าอันปิกไปไว้ พายนอกขอบจักรวาล นิพพานัง ประมั่ง สุขัง ฯ

ชะยันตุ ผู้ข้าจักไหว้อยอดแก้วแลเจตีย์ ทั้งอิตถิปัญญาตีไซ้ข้า ขอเชิญเจ้าขี่ม้าแก้วถือดาบเถียนคำแก่งลงมา วิงวอนวิงวอน คิงเจ้าอ่อนมนันปานดั่งคำแดง เชิญเจ้าลงมาทั้งอ้ออรหันตาผู้ถือเครื่องห้า กล้าซ้ายเจ้าหลังลงมา คั้นข้าออกปาก เจ้าผะพญาอ้อสนสน ในเมืองคนบมีไผเปรียบได้ ศัพท์แปลจารธรรมใช้ผะพญาไวยิ่งกว่าน้ำบ่อแก้วแก้ว แดลไหลออกเนื่องนอง ผะพญานองวิลาศ ขอเชิญบาทไธ้แม่ธรณี ทั้งอิตถิปัญญาตีแต่ฟ้า เชิญเจ้าลงมาสับปัญหาแก้แค้น ได้หมั้นแก่นแล้วขออย่าลื้มความ โอม สวาหุมติตฯ

ชะยันตุ ข้าจักไหว้เจ้ายอดแก้ว เชิญทิพพะภาชีแลอ้ออรหันตาเจ้า อันอยู่เมืองฟ้า เชิญเจ้าขี่ม้าถือดาบเถียนคำลงมา วิงวอนวิงวอน คิงเจ้าอ่อนปานคำ เชิญเจ้าลงมาเบื่องซ้าย เจ้าจึงย่ายลงมาสลีลา เบื่องขวาลงมาสลีโล ข้าเชิญทั้งท้าวหมาดคำฟ้า อยู่แท่นเชียงคำ เชิญเจ้าลงมา เจ้าจึงถือน้ำใจ ย่องลงมาสะสิ่งไสสี ขอให้ผะพญาตีส่งอ้ออะระหันตาเจ้า คั้นว่าข้าได้เจ้าแล้ว ผะพญาอ้อเนื่องนอง ผะพญาฟองไปทั่วทวีป คั้นว่าข้าได้เขียนขีดแล้ว ผะพญาอ้อสนสน ในเมืองคนเฮย บมีไผต่อได้ คั้นว่าได้สับสอดใช้เป็นธรรมชัย ผะพญาไหลไปย้งน้ำบ่อแก้ว ไหลแจ้วแล้วไหลออกไปเนื่องนอง ผะพญาฟองไปวิลาศ ท้าวหมาดฟ้าอยู่แท่นเชียงคำ เชิญเจ้าลงมา ชักปัญหาให้แก้แค้น แก่นแท้งรุ่งเรืองราย ได้แล้วอย่าลื้มความ โอม สวาหุมติตฯ

^{*} สนั่น ธรรมธิ. กีนอ้อผะพญา, (เชียงใหม่ : สุเทพการพิมพ์แอนด์มีเดีย จำกัด, ๒๕๕๗), หน้า ๒-๕.

คาถาปลุกอ้อ^๒

โอม ขะลุก ขะลุก กุจักปลุกอ้อให้มาลีลัน ลีลัน สูงพอกันมายายายาด กุจักเรียนคัมภีร์อาจและ
คัมภีร์ใน บาลีโสแลบาลีเทศ จิต ะ จิตสนนาม ในอารามขงเขต ในประเทศชมพู สิบพ่อครูให้เล่นซ้อน
จิตต่อนไ้หัวใจ พุทธะอุปฌายะ ธัมมะอุปฌายะ สัพพะนิพพานัง โหนตุฯ

โอม สูป สูป กุจักสรูปเอามนต์กุนีได้ถ้วนเจ็ดวัน กุจักสรูปเอามนต์กุนีได้ถ้วนพันปี โอม สรี รูป
ภูมผูกมัด สวามุติฯ

โอม พิสนุกัณท์ ครูหลวงเหย หื้อเจ้ามานั่งอยู่เหนือเกล้า ครูเถ้าเหย หื้อเจ้ามานั่งอยู่เหนือจอม
ขวัญ สามพันเจ้า โอมอ้อหลวง ให้มาสนปากเจ้า โอมอ้อน้อย ให้สนปากจา ให้เข้ามาติดปานดั่งอรหันตา
ให้เข้าบูชา ปานดั่งพระเจ้าออกปาก เจ้าผะญา ไหลออกมาสนสน ในเมืองคนบ่มีไผเปรียบได้ มาสอน
สับไค้ แปลงปลานธัมมไ้ ปัญญาไวปานดั่งน้ำบ่อแก้ว แคว้แคว้เนื่องนอง ปัญญาฟองลีลาศ เชิญมาดฟ้า
กับแผ่นธรณี ปัญญาต้อยฟ้า เชิญเจ้าหลังลงมาแก้แค้น ได้แล้วอย่าลืมความ พุทโธ โอม สวามุติฯ

โอม ขะหลุก ขะหลุก กุจักปกรพระอ้อคำกูให้ลูก โอม ขะหลุก ขะหลุก กุจักปกรพระอ้อคำกูให้ต้น
พระอ้อคำกูไปท่อน ก็หื้อพลันมาเบ่งที่เท้า อ้อจะตุ อ้อรับจับ อ้อผายผ่องเอื้อง โอม พระสิทธิ เรียกพญา
ชาทา เข้ามาในนิง โอม สวามุติฯ

เชิญพระชะริด เชิญพระชะเรียง พระชะเรียกรอบ เชิญครอบฟ้า อันอยู่สระพัง เชิญพญาผมดำ
อันอยู่ในสระ

โอม ปุกปุก โอม ปองปอง โอม พญาสิทธิ เรียกพญาชาทา เข้ามาในนิง โอม สวามุติฯ

โอมพระอาทิตย์ มาอยู่บนหัวกูเนอ โอมพระจันทร์ มาอยู่บนหน้าผากกูเนอ โอมกุจักปากน่าน้ำก็
ซ้อน โอมกุจักปากน่าน้ำก็พลิกพื้น โอมกุจักปากน่าน้ำก็ใหญ่ ก็ให้ว้ายหน้ามาหากูเนอ โอมกุจักตบปึก
ขึ้นเมื่อเมืองฟ้าเสียงฝน โอมกุจักตบปึก ขึ้นเมื่อบน เชิญอ้อลงมา

อ้อเรย นางเรย นางนาฏน้อย ผู้แกว่งฝ้ายอยู่ปลายผา ผู้กวัดแกว่งหลายอยู่ปลายไม้ นางนาฏไ้ผู้
แกว่งวีคำ โอม สวามุติฯ

ทวาสติ พุทธะโต มะมะ หัททะเย ปะเวสตุจ จิริถันตุฯ

โอกาสะ โอกาสะ ข้าไหว้พระนวลโลกุตระระธรรมเจ้า แก้วประการสิบกัปป์ ทั้งพระปริยัติธรรมทั้ง
สี่ ธรรมทั้งแปด จูงจักมาตั้งอยู่ในอก ในตนแห่งผู้ข้า หื้อเสียงพลันนั้กเทอะฯ

^๒ สนั่น ธรรมธิ. กีนอ้อผะญา, (เชียงใหม่ : สุเทพการพิมพ์แอนด์มีเดีย จำกัด, ๒๕๕๗), หน้า ๖-๑๐.

คาถาเสกน้ำอ้อ

ย่นตุ ย่นตุ ข้าไหว้แก้วแลเจดีย์ ทั้งเจ้าอิตถิปัญญาคี อยู่ในเมืองฟ้า เชิญเจ้าขี้ม้าหลังลงมา วิงวอน
วิงวอน เนื้อเจ้าอ่อนปานคำแดง เชิญเจ้าขี้ม้าหลังลงมา กับอ้อร่อนหันตา ผู้ถือเครื่องหากล้าซ้าย เชิญเจ้าขี้
ม้าหลังลงมา ข้าออกปากเจ้าพะหลยาออกสนสน ในเมืองคนบ่มีไผ่เฝียบได้ สับซ็อนแปลปลานธัมมไทย
พะหลยาไวยิ่งน้ำบ่อแก้ว แคว้แคว้อออกเนืองนอง ปัญญาพองลือราช เชิญมาศม้ากับเถร กับทั้งนางธณัฏฐเทวี
เจ้าอิตถิ ปัญญาต้อยเมืองฟ้า เชิญเจ้าขี้ม้าหลังลงมา สับปัญหาแก้แค้น ได้แล้วอย่าลืมนะ

โอม พุทโธ สวามิ ปัญญาระดัง ปัญญาระตะนัง โอภาจิตตะจิตตัง พันธัง โอม สวามิ ติตา

โอม อ้ออ่อนน้อย นางคานางคำ นางมิ่งแก้วกึ่ง ปะละมะละ โอม ะวะณ ข้าจักจันเอาสีลสองส้อย
อ้งเชิญเจ้าลงมาเนอ อ้งเชิญเจ้าลงมาสู่ ระรา ไร้ไร อ้งเชิญพระแก่นไ้ เข้ามาสู่กะหยาน แม่นว่าผู้ข้าจัก
เรียนเอา สูตรมนต์หลวง ขอหื้อได้บทเคล้า ครูพระเจ้าสั่งสอนกว่า โอม อุ อุ โอม อัด อัด สวาทู เนอ แม่น
ผู้ข้าจักเรียนสับสุน พร่ำพร้อมอ้อมน้อม เข้าสูนคิวนิวปากเสียงม่วน แม่นว่าผู้ข้าจักส่งสัจฐาน เอาอันใด
ขอหื้อได้อันนั้น ข้าจักปลงปันเอาแต่อันดี มีมนตร์ร้อยเอ็ดชมพุทวิป จึ่งหื้อได้รับเข้ามาห่ม โอม ทรงสิทธิ
สวาทับ สวามิ จัป

โอม นะโม ข้าจักไหว้เป็นพก หกพันมาเวสสันตโรราชา ก็หื้อลงมาสูกว้าน ที่เดียวเนอ

โอม ธีรัง สัพพะธีรัง มือเปื่องซ้ายซ้อเป่าปี่แต่ แห่เจ้าลงมา มือเปื่องขวาหื้อเป่าปี่หื้อ แห่เจ้าลงมา
ดาวันตักเชิญเจ้าลงมา ดาวันออกเชิญเจ้าลงมา น้ำหม้อเก่าท้าวสองสีใส แห่เจ้าลงมา ดาบฝักเงินแห่เจ้า
ลงมา ดาบฝักคำแห่เจ้าลงมา พรหมะขันแก้วเสพเจ้าเปื่องขวา แห่เจ้าลงมา พรหมะขันงาเสพเจ้าเปื่อง
ซ้าย แห่เจ้าลงมา เจ้าช่างสรูปหื้อมาสรูปเอาธัมม เจ้าช่างจำหื้อมาจำสูตรยอด อ้อช่างขอดหื้อมาขอด
คาถา หื้อจำเอาตนม้วน หื้อทวนเข้าสู่หัวใจ ขอหื้อผู้ข้ามีพะหลยาปัญญาไหล เปลวเปล่งละลึง ด้วยปัญจะ
นิง กายายังมานารอท เกี้ยวออกถึงนะโม ปัจจะโยทังสี อิตติปิโส ค्लीเป็นตรา เย สันดาลลงเป็นเอก เออะ
เม เบกลงบท ยานี จดแผ่วที่ ยานี ค्लीเป็นคำ สัพพา จำแจ้งจอต ยัสสา ขอดถึงอิ วิปัสสิ เถิงยอด ธิชชัค
คะ ขอดในมะโน ยะโตหัง เป็นเขต ยันทุน เทสน์เสียภัย ทุกข์ปัดตา ไหลเร้วรอด เถยยะพระขอดธัมมะ
จักกั มหาสมัยยะ หักลงต่อ สัพพาคัมภีร์มอสังคะหะ คิริอิทธิยะญาณ มะหาพาน ยอริโยค ปาฏิโมกข์ลง
บท

คาถาเสกน้ำอ้อ (อีกสำนวนหนึ่ง)^๓

โอมบุริกะ โอมบุริกะ หัสสะโลหะมัสสมิง โอม กูจักเรียก จักผญาน้ำมนต์เจ้า ก็หื้อเข้ามาอยู่ในเนื้อ
ในคิง กูแท้เนอ เออ ไตรมนต์ตนวิเศษ อันอยู่ในท้องเทศตักกะสีลา คั่นว่าข้าใจหา ก็ขอหื้อได้สัพพ์ ค้อนได้
แปลธัมมไทย ยินน้ำปไหลหื้อนอง ปัญญาพองลือราช กับแผ่นนางแม่ธรณี ทั้งเจ้าอิตถิปัญญาคี อันอยู่เมือง
ฟ้า เชิญเจ้าขี้ม้าหลังไหลลงมา สับปัญหาแก้แค้น ได้แล้วอย่าเล่นอย่าลืมนะ โอม พุทโธ สวามิ

^๓ สนั่น ธรรมธิ. ก็น้อพะหลยา, (เชียงใหม่ : สุเทพการพิมพ์แอนด์มีเดีย จำกัด, ๒๕๕๗), หน้า ๒๐-๒๑.

คาถาอ้อประเภทแรกสำหรับการกินอ้อผลุญาของพระสงฆ์ คาถาอ้อหลวง^๔

โอม อะ อี อ้อ พุทธะ กะกุโก นาโม เรย กัสสะปะ วิก วิก ลี โฆ เม หะ ระ เว พุทธะ ทะ แชน เอ
เรียว เรียว ระสะ ะระสะ โส นะ คะ เภ ะ กุ รา มุลินทะ สะมุททะเส สีนะโร จักกะวา ลด ลด เรียง เรียง โอ
เปย เป็น เวณ เวณ ลอด ตา ะ เทวา วิสัชชะนา อัดตะโน อะ เคียว เคิบ อ้อ ภี สะ โร เทวิน ะวิสุ อ้อ ยม
มะ เรียว รัต เลิก เวสสุวรรณะ ฌมธาย ะวะ...ราย เรย สุโร พะสุธา เปล้า ปิน เป็น เวณ เวณ เวย วิก ชิ
นาคา นะ นา เนงคะ คา อ้า ลวง เร็ด เภจ มิติ วิต วิต มิติ จิก จิก ะ เรียว เอย ลาว อาว นิ ลอง คง เคย
ควา ควา อิต ภิก สิว หิ ตี ติต ชิ ออ ลอ คอ ะ เล อู่ ะ ลา กับ มอก ซอ ซี ซอ ะ ลองกอง เกือก เลิง
เคิง เอิก ออด ะแห่ง ะ ลา ทะ สอ ภี ทะ ะ นุ มะ ทะ ลี ทำ ดน ะ สะ นะ มกโร รัสสะ เมธา ระ รุย
ออ เอิก เภจ ปุ สา วา โท วิ กิ วิ วิก อุ มะ มะ อุ มะ ะวะ มะ โอ รศ ัมมะจักขุ อูททะปาติ ทัสสะ อี
อิพัพโภาติ สัตตะ ติง เส เยวะ โพธิปักขิยะธัมมา ทวาสิตี พุทธะ คัยหิง เทว สะหัสสา ภิกขุ โต คัมหิง สะตะ
สะหัสสานิ เย เม ธัมมา ปะวัฑฒิตน สัมมัญญะ ปัญญา ระตะนัง

โอม คงฟ้า ห้าคงกานออก คงหมอกห้าคงฟ้า ไหลหลังลงมา สาธุ เนอ.. ข้าพเจ้าจักเรียนหนังสือ
ขอเป็นดั่งน้ำแม่คงคา มหาสมุทรครุฑระ เทวดาจุ่งจักมา ฟังคาถาพระอินทร์ยอด ขอพ่อครูข้า ให้สนธิ
กับปี่ไว้กับตนว่าโอมปะฐะมาวิภัตติ โอมทุติยาวิภัตติ โอมตะติยาวิภัตติ โอมจะตุถิวิภัตติ โอมปัญจะมี
วิภัตติ โอมฉฐวิภัตติ โอมสัตตะมิวิภัตติ ก็ให้เข้ามาเป็นต้นเป็นปลาย ยายยันไปทุกที่ ได้ร้อยหัดพันชั้น
ทั้งกันมายูบยียาบ เป็นดั่งม้ามณีกาฬแก้ว ลงอาบน้้าแม่คงคา แสนพันตาเกล้าล้านโกฏู จึงผานคาถาอัน
นี้ว่า โอมพุทธะปัญญา โอมธัมมะปัญญา โอมสังฆะปัญญา โอมพุทธะสวามุ โอมธัมมะสวามุ โอมสะติ
มา มะติมา สะติวิมานัง โอม พันธิตวา สวามุมา

คาถาอ้อสูตร^๕

นะโมพุทธายะ นะโมธัมมายะ นะโมสังฆายะ ขมิโกโข เมกขัง ปัญจะตัง ปัญจะติ โอมแต่หินแต่ผา
ให้ไหลลงมาชะราบาบหน้ากุลาย ให้เอนน้ำมาช่วย ให้ใสปานต่มคลอง ให้ใจปลอดปาดาวัน พุทธังปล่อง
ธัมมังปล่อง สังฆังปล่อง สังฆะ ให้ลงมาคำหลัง สังฆัง ให้ลงมาคำหน้า อ้อห้าร้อย ให้มาสนใจ อะ อา อี อี อุ
อุ คือว่า อะ อา อี อี อุ อุ เอ้ ไอ้ ปัญญาอธิษะพญา เปาด้วยสูตรดวงนี้ อ้อดวงนี้ เขารุ่งทั้งเมือง เขาเรืองทั้ง
บ้าน สี โย อัง โย นา หิ สะ นัง สุมา หิ สะ นัง สมิง สุ สี โย พุทธานะ กาโร เทสะนา อะปะเนสุฯ

ด้วยสูตรดวงนี้ ข้าจักเชิญสนธิกับปี่ มาไว้เป็นเคล้า การะกะเจ้า ลงมาไว้ปลาย ยังยายไปทั่วทวีป
ได้ร้อยหัด สี่อะสงชัย พวนพะลันทันทันมา ยียุดยียาด เป็นดั่งม้ามณีกาฬแก้ว ลงมาอาบน้้ามหาคงคา
สะมะได้พอล้าน พระพิงด้านพระคาถาบทนี้ว่า พุทโธวิสะติ ธัมโมวิสะติ สังโฆวิสะติ พุทโธวะ ธัมโมวะ
สังโฆวะ ผู้ข้าได้มาแล้ว ให้พญาไหลออกมาสน ในเมืองคนเราบ่มีใต้ออได้ สับไม้แปลปานธัมมิไ้ ขอให้
พญาไหลออกมาจะแจ้ว เป็นดั่งน้ำบ่อแก้วไหลมาเนืองนอง สมุทระเพื่อนพ้องเนือง ลवादเจ้ามาดฟ้า
มาดฟ้าอยู่เย็นคำ โอมวีระ โอมวีรัง โอมจิตตะ โอมจิตตัง โอมสวามุมา

^๔ สนั่น ธรรมธิ. กินอ้อพะพญา, (เชียงใหม่ : สุเทพการพิมพ์แอนด์มีเดีย จำกัด, ๒๕๕๗), หน้า ๒๑-๒๔.

^๕ สนั่น ธรรมธิ. กินอ้อพะพญา, (เชียงใหม่ : สุเทพการพิมพ์แอนด์มีเดีย จำกัด, ๒๕๕๗), หน้า ๔๕-๔๗.

คาถาอ้อเรียนธรรม^๖

สาธุ สาธุ เขยยะตุ ข้าจักไหว้อยอดแก้วแลเจดีย์ ไหว้ทั้งเทพพระศรีอะระหันตาเจ้า จุ่งขีม้าแก้ว กับ
บาทเกวียนคำกับจามร ลงมาวีวอนวีวอน คิงเจ้าอ่อนปานคำแดง เชิญเจ้าลงมา ผู้ข้าจักขอเชิญทั้ง อะระ
หันตาเจ้าสือ คือหน้า เชิญทั้งเจ้ามาดฟ้าผู้อยู่แผ่นเจียรคำ เชิญเจ้าลงมากล้าซ้าย ให้เจ้ารุ่งรุ่งมา ลีลาว
กล้าขวา ผู้ข้าจักขอเชิญเอาเจ้าแผ่นฟ้า ลงมาปันห้อยยังปัญญา ตรัสส่งแจ้งใสสี ห้อมมีพระญาติ สับสอไ้
มาปล่อยเป็นทางข้า จักขอเชิญเอาทั้งท้าวคำไหล อะระหันตาผู้เป็นเกล้าเจ้า ถือเอาน้ำใจตรัสปล่อง ลง
มาสวดส่งใสสี ขอห้อมมีพระญาติปัญญาดิ ตังอะระหันตาเจ้า คั่นข้าหากได้สูตรไ้ แปลปานเป็นคำไ้ ห้อมมี
พระญาติไหลออกมา เป็นดั่งบ่อแก้วไหลแซ้วแซ้ว ไหลออกเนื่องนอง ดั่งน้ำสมุทรพอง นองไปคับขั่งลั่งเข้า
ท้อง พระญาติออกเนื่องนอง พระญาติพองไหลลิลลิลลาวด ข้อยจักเชิญเอา เจ้ามาฟ้ากับแผ่นธรณี ขอเชิญ
เอาเทพศรี เจ้าอิตถิพระญาติแต่เกล้า เจ้าจุ่งลงมาสับปัญญาห้อมแมน แมนได้แล้วแล่น ออย่าลืม โอม สวา
หุมฯ

คาถาอ้ออะระหันตา^๗

โอม นะโม กุจักปินปกหกพันเวสสันตะโร ก็ห้อมลงมาเท้า เข้าสู่บ้านอย่านาน โอม ถิลัง สัพพะ ถิ
ลึง มือเบื้องซ้ายจึงเป่าปึงอน แห่เจ้าลงมา อ้อเหย อ้อแอ้สบบอนไห แห่เจ้าลงมา จักลัมที่อสุแล่นทั้ง
พราย จักตายห้อมแล่นทั้งข้าง โอมคกงหน้าคกงหลังคกงไหล อ้อแปดสามหมื่นหก ก็ห้อมลงมา ขอห้อมข้านี้
มาผญาไหลล่องมา เป็นดั่งน้ำแม่คกงมา มหาสมุทรหลวงขุนใหญ่ ไหลรอมทั้งคกงบ่ขาด ขอห้อมฉลาดรู้หว่า
ท่านทั้งหลาย กุจักวายน้ำมนต์ยออดอ้อ พ้อสุกัจจิงสิกห้อมแก้วกว่า โอม ปุ ปุ คุระปัญญา พุทธะโลกา เอหิ
สวาหุม อะยันตุ ยะคันตุ ข้าไหว้อยอดแก้วแสนสี เชิญทั้งเทพมะเหสี เชิญทั้งเทพมะหะเส และอะระหันตา
ตนอยู่ชั้นฟ้า จุ่งขีม้าแก้วกับเกวียนคำ ถือจ่านำลงมาวีวอน วีวอน คิงเจ้าอ่อนเหมือนดั่งคำแดง เจ้าจึงลง
สะสองสะไ้ ขอห้อมข้านี้มีผญาไ้ เป็นดั่งอะระหันตาเจ้า คั่นได้ออกปากแล้ว ผญาแก้วออกสนสน ใน
เมืองคนบมีไผ่ตอบได้ ไ้ลุ่มฟ้าอ่อนนามือ ขอห้อมมีผญาลือไปลึงกลาง ไ้สสว่างธรณีว่า โอม พุทธโธ สวาหุม
พุทธะปัญญา ธัมมะปัญญา สังฆะปัญญา เอหิ สวาหุม

โอมสิทธิระเนียด แก้ววิเศษ ผญา กุจักมนต์กุขึ้นเมืองฟ้าเสียงฝน กุจักวายมนต์กุขึ้นเมืองบน
เสียงอ้อ พ้อสุกัจจิงสิกมนต์โทณผญาหม่อ จึงก้อมนต์แก้ผญาดี เป็นสิทธิระอุสุภะระหะหวั ปัญโญปัญญา
สิทธิระตะนะปัญญา เอหิ สวาหุม เย ปุคะลา อตตะ สะตา ปะสะถา มะหิ หด โอมพระอาทิตย์มาอยู่หัว
กูเนอ โอมพระจันทร์มาอยู่หน้าผากกูเนอ กุจักปากเนาหน้า น้ำก็ห้อมซอน กุจักปากเนานำซอน ก็ห้อมผลิ
ก็พื่น กุจักปากเนานำเจ้าผู้ใหญ่ ก็ห้อมอว้ยหน้ามาหากู กุจักตบปิกขึ้นเมื่อเมืองฟ้าเสียงฝน กุจักตบปิกขึ้น
เมื่อบนเสียงอ้อ ลงมาเนอเฮย อ้อเลิงเลย นางแก้วน้อยผู้กวักฝ้ายอยู่ยังแปฝ้า ก็ห้อมลงมา นางศรีดาผู้แก้ว
หลาวอยู่ยังปลายไม้ นางแอกไ้ผู้แก้ววิศา ก็ห้อมลงมา จ่านำหัวใจแห่งข้า ห้อมมีผญาปัญญา อันเฉลียว
ฉลาด อาจรู้ยังสัททา อันมหากัจจายนะเถรเจ้า แปลไ้แปลผมนิสิตพันชั้น โอมสวาหุม ยันตุ ข้าไหว้อยอด
แก้วเกส เชิญทั้งเจ้าอิตถิ ผู้มีผญาติดตนอยู่ชั้นฟ้า จุ่งขีม้าแกนคำ ถือจ่านำลงมาวีวอนวีวอน คิงเจ้าอ่อน
เหมือนคำแดง เจ้าจึงลงมาถึงลา ลิงลา คั่นได้ออกปากว่า ผญาออกสนสน ในเมืองคนบมีไผ่อาจเทียมไ้

⁶ สนั่น ธรรมธิ. กิณอ้อพระญาติ, (เชียงใหม่ : สุเทพการพิมพ์แอนด์มีเดีย จำกัด, ๒๕๕๗), หน้า ๒๘-๒๙.

⁷ สนั่น ธรรมธิ. กิณอ้อพระญาติ, (เชียงใหม่ : สุเทพการพิมพ์แอนด์มีเดีย จำกัด, ๒๕๕๗), หน้า ๓๕-๔๐.

ขอหื้อได้เกิดได้ แผลปล่าน...ไทย ขอหื้อมีผญาไว ไหลไปริงราด คั่นกุสวาทธรรณีว่า โอมพุทโธ สวามุ
จตุทิสา กาวีรา เกยยะถา สุกะวีระ อิมิโธ ตนชื่อเทโว ตนองอาจ ได้กินน้ำฝับานพานเข้าห้อง พระเมต
ไต่ยะ ตนอยู่ชั้นฟ้า จุ่งแก้วลงมา เชิญเจ้าลงมา เชิญเจ้ามาดคำลงมา เชิญเจ้าลงมา เชิญเจ้าอิตถ์ลงมา หื้อ
สับปัญหาหื้อได้แม่น ได้แล้วอย่าลืมนะ

นโมพุทธานะ นะเมตตา โมกรุณา พุทธปราณี ธาอินดี ยะอินดู จะ อะ คะ ปิโย เทวะมะนุสสานัง
ปิโย พรหมณะ มุตตะโม ปิโยนามะสุปณณานัง ปิยันทะริยัง นะมามิหัง จาติ จุ อะ สัง โม โม อะ

โอมควงฟ้า มหาควงไหลออก โอมควงหมอกไหลลงมา เหมือนดั่งนางอ้อน้อย ผู้อยู่เมืองคุง หื้อ
ลงมาสุมสมสอด เข้าในจิตในใจ เหมือนดั่งนางสืโว ผู้มาช่างสร้าง ปองปัดจิตมัดใจ ได้ร้อยหัดแลพันชั้นธ
ไหลมาทันทันมียาดยียาด เพียงดั่งม้า มณีกากข์แก้ว ลงมาอาบน้ำในถ้ำ ภาสะตะโคหา แสนพันต์ตาเก้า
ล้าน พระจึงต้านเป็นคาถาว่า สะตะมา มะตะสะ ติริมะนัง อะนุกันเต สัพพะธัมมา มะนะ อะนุกันทันโต
สัพพะสังโฆ มะนัง อะนุกันติ รูปะขันโธ อุเปกขันโธ อ้อ อะระหันตาหันตาขันโธ ระคันโธ ระคันโธ สะหะ
คูภิก พุทธะสาวัง อินทะสาวัง โอมสวามุฯ

คาถาอ้อประเภทที่สองสำหรับผู้เฝ้ทางการศึการศึกษา

คาถาอ้ออาจินจำ

พุทธังอ้อ ฌมมังอ้อ สังฆังอ้อ อะอ้อ อาอ้อ อี้อ้อ อี้้อ อู้อ้อ เอ้อ้อ โ้อ้อ อ้อน้อย อ้อหลวง
อ้อควง อ้อเจ้า สามสิบสองพระยาอ้อ จุงมาช่วยข้าจ่ายปัญญาแท้ ข้าอ้อแอ้แพ้ท่านทั้งหลาย ปัญจะวิเย
พระยาอ้อเจ้า จุงมาทันด้วยเร็วๆ แรงๆ แพ้ท่านทั้งหลาย สัตตะสัททาพระยาอ้อเจ้า แก่ได้ สติวิมานัง ขอ
จุงตั้งอยู่บนหัวแห่งข้า หือหมั่นกุง ในกาละทุกเมื่อเตอะฯ

“สนั่น ธรรมธิ. กีนอ้อผะหญา, (เชียงใหม่ : สุเทพการพิมพ์แอนมีเดีย จำกัด, ๒๕๕๗), หน้า ๔๘.

คาถาอ้อประเภทที่สาม สำหรับช่างศิลป์ ศิลปิน นักร้อง นักแสดง และผู้ประสงค์ใช้ทั่วไป คาถาอ้อธรรมน้อย^๙

เย ปุคคะลา อัญญะสัตตัง ปะสัตถา มาติ โหหิตตัง กิสสะ เหตุงา โอมพระอาทิตย์มาอยู่หัวกูเนอ
โอมพระจันทร์มาอยู่หน้าผากกูเนอ กุจักปากนำน้ำก็หือคลอน กุจักปากนำขน ขอนก็หือพลิกพื้น กุจัก
ปากนำเจ้าผู้ใหญ่ ก็หืออ่วยหน้ามาหากูเนอ กุจักตบปิกขึ้นเมื่อฟ้าเสียงฝน กุจักตบปิกขึ้นเมื่อบนเสียงอ้อ
ลงมาเนอ อ้อเรย เลิงเลย นางแก้วน้อยผู้กวักฝ้ายอยู่ปลายผา นางสีดาผู้แกว่งทลาลายไม้ นางแอได้ผู้
กวัดแกว่งวีคำ โอมสวาทุมติดา

ทวาสิตี พุทธะโต มะมะ หัททะเย ปะเวสิตวาจิจัง ติฏฐันตุ

ทวาสิตี อัมเม ชันเร มะมะ อูเร จิจัง ติฏฐันตุ มะมะ ชิวหาเค

ปะเวสิตวา จิจัง ติฏฐันตุ

โอกาสะ สารุ ผู้ข้าขออาราธนา พระนวลโลกุตตรธัมมะเจ้า ๘ ประการ กับทั้งปริยัติธรรมมะเจ้า
อันมีในแปดหมื่นสี่พันชั้น จุ่งมาตั้งอยู่ในอกในตนแห่งผู้ข้าเสี่ยงกาละอันนานนัก トラบต่อเท่าชีวิตแห่ง
ข้าเทอะ

คาถาอ้อสัพพัญญู^{๑๐}

กุจักสรูปมนต์กู หือได้เจ็ดวัน กุจักสรูปมนต์กู หือได้พันปี โอม สหริสรูป ผูกมัด สวาทุม

ผู้ข้าจักขออังเชิญพระโคตม มาเสียบผมหัวอกแห่งข้า ขอเป็นผญาดวงกล้า โยสา เป็นดั่งน้ำอะโน
มา ไหลเข้าหว่าง ไหลออกปากราชสีห์ ขอผญาดีเลิศล้ำ เป็นดั่งน้ำคองคา มหาสมุทท์ สุทธะ

โอกาสะ ผู้ข้าขออังเชิญ ขอห้อยเปดตั้งเทียนรูปธัน หอมทัวเท่า ผู้ข้าจักขออังเชิญ อ้อเจ้าลงมา
ผู้ข้าดาขันแตงไว้ ผู้ข้าขออังเชิญอ้อไร องค์สัพพัญญู ขอหือผู้ข้าได้โผดสัตว์ ในชมพูสุสสะโลก หือผู้ข้าพราก
จากโอมะสงสาร ขอหือถึงเนรพาน เป็นที่แล้ว ผู้ข้าขออังเชิญ อ้อเจ้าองค์คราน พุทธา อะนุโมทามิ

คาถาอ้อนางสิบสอง^{๑๑}

ในกาละวันนี้ก็เป็นวันดี ขออังเชิญนางอิตถิผู้เลางามดี มีผะญาปัญญาวิสาระทะองอาจ ฉลาดจบ
ปัญญะทั้งสาม ขอหือนายคนงามเสด็จเข้าสู่ เป็นเพื่อนฟูเจียรจา หือมีสติปัญญาอันเฉลียวฉลาด เป็นดั่ง
นักปราชญ์ตนทรงธรรม สัตตัง ธัมมะณัง หือมีคำปากหวานเรียงม่วน ลักษณะอ่อนอ้วนงามตา เหมือนดั่ง
จุฬา ขานูขนาฏ ฉลาดด้วยทางค้าขาย รายทองบ้านเทียเมืองเสพนัน คั่นเฝ้าเจ้าเฝ้าท้าวพระยา ในสี่ทิศะ
แปดทิศะ จิตใจคนในโลกล้ำ หือมาอ่อนน้อมหน้ายินดี มิฉฉาปฏิญญ์หือมาอ่อนค้อมเอกฉันท์ รักแพงพันทุก
คำเข้า เทวบุตรเจ้าจุงมาป็นการ เถิงยามวันจุงหื่อนางมาพร้อม พลันคิดใจใฝ่ต้องอิงชาย มนุสสะไหวหวั่นรัก
ทุกคำ อย่าลืมรัก วันคืนคำเข้า รักต่อเท่ายาวะชีวัง สัพพะลาภัง สัพพะธะณัง อมนุสสานัง เอหิ อ่อง เขยยุ
หุหุ พบพะ สวาทุม หง

^๙ สนั่น ธรรมธิ. กีนอ้อผะญา, (เชียงใหม่ : สุเทพการพิมพ์แอนมีเดีย จำกัด, ๒๕๕๗), หน้า ๔๘-๔๙.

^{๑๐} สนั่น ธรรมธิ. กีนอ้อผะญา, (เชียงใหม่ : สุเทพการพิมพ์แอนมีเดีย จำกัด, ๒๕๕๗), หน้า ๔๘-๔๙.

^{๑๑} สนั่น ธรรมธิ. กีนอ้อผะญา, (เชียงใหม่ : สุเทพการพิมพ์แอนมีเดีย จำกัด, ๒๕๕๗), หน้า ๕๖-๕๗.

คาถาอุ่อความมัตรัก^{๑๒}

โอม...พระอาทิตย์มาอยู่หัวกูเนอ โอมพระจันทร์มาอยู่หน้าผากกูเนอ กูจักปากน่าน้ำ หื้อซื่อนักซื่อน กูจักปากน่าน้ำของ หื้อฟักก็ฟัก กูจักปากน่าน้ำเจ้านายท้าวพระยา หื้ออ่วยหน้ามาหากูเนอ กูจักตบปิกขึ้นเมื่อเมืองฟ้าเสียงฝน กูจักตบปิกขึ้นเมืองบนเสียงอ้อ ลงมาเนอ อ้อเรือนเฮย นางแก้วผู้กวักฝ้ายอยู่ปลายผา ผู้แก่งหวายอยู่ปลายไม้ นางเอกไ้ผู้แก่งวีคำ ก็ลงมาเนอ กูจักปากจิมท้าว หื้อบิตหน้ามาหากูเนอ กูจักปากจิมพระยา หื้อบิตหน้ามาหากูเนอ มาหาสู้อยู่ได้ ร้องรำให้คืนวัน หลับฝันหันทุกมื่อ พันหมื่นต่อแสนคำ พร่ำหาแต่กู หูลู หูลู โอม มัด มหามัด นะ มัดจิต โม มัดใจ พุทธ อาลัย ธาณินดี ยะ บ่พ่ายหนี หลงหลงกูเนอ โอม ปิยะ พระหุชะน่านัง นะมามีหัง โอมสวาหุมติฯ

คาถาอุ่อเว้า^{๑๓}

โอม ข้าจักเชิญอุ่อเว้า เข้าสู่หัวใจ เจ้าไปมาทุกมื่อ พระพุทธะ พระธัมมะ ไปจำอุ่อเว้า ไหลลั่งมาได้สองพระยา เอามาเป็นข้อย เว้าน้อยให้มาเป็นขุนหมื่น พร้อมว่าให้บนใจน้อม ว่าแม่นคลองธัมม์ จิงเว้าอะชา ครองราหิสาร ยังมีอาจารย์ ปากอุ่อเป็นอุ่อ ม่วนเสียงใส ผุ่งคนทั้งหลายได้ยิน เขาหนีไปได้ ขุนนางเจ้าแก้ว จูงไวยาว ตัวกูนี้เป็นดั่งราชสีห์ตัวประเสริฐ เว้าหลังไหลมา วาจาเจ้าคุ้มครองขุน เป็นเหตุจิงจะ ปลดละความเข้า จักขอเว้าถวายพร ภิกขุจักอาจารย์ มีคนสั่งนางเว้า เข้าใกล้เสียงใส ขุนนางให้ออุ่อจิงบอก สองเมืองเสนาข้อย ไพรผู้ใหญ่กลัวตายถาน ออจิงน้อมใจจิตข้อย จักเชิญท่านท้าว ฝ่าลงช่วยมาหาเท้ากูเนอ มาสูนกูเนอ ผังแหวเท่าชีวัง มูละยังเหลื่อมมาปาก อุ่อเป็นความ พระพุทธะ พระธัมมะ ไปจำอุ่อเว้า หลังไหลมาข้อย จักเชิญนางคำหยาด ผู้อยู่หัวเมือง ลงมาช่วยเว้า มาเท้ากูเนอ มาสูนกูเนอ ข้อยจักเชิญทั้งนางแพงสี ผู้มีผญาดีชี้ข้าง ลงมาจิงจะปราไซ (ปราศรัย) พระลาโล่อกบ่ขาด อำนาจกูแข็งแต่งความอ่อนเข้า ยองของมาถวายกู เทวดาเพื่อว่ากูนี้ มีอุ่อเว้าผุ่งหมูอินทาพรหม ได้จมขมสรวงสักหยาด จตุคราสอย่าเข้าสู่ใจ คำคิดไวหาแถมหาอีก อย่าผิดภักตองนิธาน ขออาจารย์ของควันส้อย ยองผุ่งกับข้อย ยองอยู่กับวินัย ขอเสียงใสดั่งน้ำย่อยหยาด ไหลบ่ขาดเหมือน น้ำท่าฝน ไหลสนสนเหมือนน้ำบ่อแก้ว ไหลแจ้วแจ้วลงสน เทพบุตรลงฟังถล้าขวา เทพดาลงฟังถล้าซ้าย ชันดอกไม้ยกขึ้นเพียงตา ชันสมมายกขึ้นเพียงคิ้ว นางนาฏน้อยถืดอกกลีลา นางพิมพาถืดอกเบงมาส นางคำหยาดถืดอกกวงใจ เขาหย้านทั้งเมือง เขาเรื่องทั้งฟ้า หล้าเมืองบน ลงมาตัดความเสีย เมียหลั่นขู้ อุ่อเว้าจิงไปไซ จิงจะ จิงแล้วโอมสวาหุมฯ

^{๑๒} สนั่น ธรรมธิ. กีนอุ่อผะญา, (เชียงใหม่ : สุเทพการพิมพ์แอนมีเดีย จำกัด, ๒๕๕๗), หน้า ๕๘-๕๙.

^{๑๓} สนั่น ธรรมธิ. กีนอุ่อผะญา, (เชียงใหม่ : สุเทพการพิมพ์แอนมีเดีย จำกัด, ๒๕๕๗), หน้า ๕๙-๖๒.

“การประกอบพิธีกรรมกินอ้อผญา”

๙ การประกอบพิธีกรรมกินอ้อผญา

๑. วันดำเนินการ สามารถเลือกกำหนดวันได้ดังนี้

- ๑.๑ วันพญาวันในเทศกาลสงกรานต์ (วันเถลิงศก) ราววันที่ ๑๕ หรือ ๑๖ เมษายน
- ๑.๒ วันที่มีฤกษ์ยามดี เหมาะแก่การทำการมงคล ตามปฏิทินฤกษ์ยามล้านนา
- ๑.๓ วันจัดพิธีเลี้ยงชั้นครูของพ่อครู แม่ครู หรือพ่อหนาน (พ่ออาจารย์)
- ๑.๔ วันพฤหัสบดี ซึ่งถือว่าเป็นวันครู

๒. การจัดสถานที่ประกอบพิธีกรรม

๒.๑ สถานที่ในการจัดพิธีกินอ้อผญา มีดังนี้

- บ้านของพ่อครู แม่ครู หรือบ้านของพ่อหนาน (พ่ออาจารย์) เป็นผู้ดำเนินการจัดพิธี
- วัด โดยพระสงฆ์เป็นผู้ดำเนินการจัดพิธี
- สถานศึกษา โดยโรงเรียนหรือมหาวิทยาลัยเป็นผู้ดำเนินการจัดพิธี

๒.๒ การจัดเตรียมสถานที่

- จัดเตรียมพื้นที่ทำพิธี ให้เพียงพอสำหรับผู้เข้าร่วมพิธี บริเวณพิธีต้องสะอาดเรียบร้อย
- จัดพิธีในรูปแบบนั่งพื้น หรือจัดพิธีในรูปแบบนั่งเก้าอี้ ตามความสะดวกของผู้จัด
- จัดที่นั่งสำหรับอาจารย์ผู้ประกอบพิธี กรณีเป็นพระสงฆ์ ให้จัดทำที่นั่งยกพื้นให้สูงกว่าที่นั่งของผู้ร่วมพิธี ถ้าอาจารย์ผู้ประกอบพิธีเป็นฆราวาสสามารถนั่งกับพื้นได้ จัดเตรียมตั้งเครื่องประกอบพิธีกรรมให้ครบถ้วน โดยจัดวางบริเวณด้านหน้าของผู้ทำพิธี
- จัดเตรียมที่นั่งสำหรับผู้เข้าร่วมพิธี ให้หันหน้าเข้าหาอาจารย์ผู้ประกอบพิธี

๓. ลำดับขั้นตอนการดำเนินพิธีกรรม

๓.๑ จัดตั้งเครื่องประกอบพิธีกรรม ณ บริเวณพิธีเรียบร้อยแล้ว

๓.๒ ผู้เข้าร่วมพิธี และอาจารย์ผู้ประกอบพิธี มาพร้อมเพรียงกันแล้ว

เริ่มพิธี

๓.๓ ให้ตัวแทนหรือผู้ประสงค์จะกินอ้อยกั้นตั้งครูประเคนมอบให้กับอาจารย์

๓.๔ อาจารย์รับเอาขันตั้ง แล้วยกขันตั้งขึ้นเสมอศีรษะ (โยกขันตั้ง)

๓.๕ อาจารย์กล่าวอัญเชิญครูบาอาจารย์และสิ่งศักดิ์สิทธิ์มาร่วมในพิธี (การขึ้นขันตั้ง)

พิธีเสกอ้อ

- ๓.๖ อาจารย์กล่าวรายคาถาอ้อในบทต่างๆ ตามแต่ละประเภทของอ้อ ที่ได้รับสืบทอดมา
- ๓.๗ อาจารย์เป่ามนต์เสกอ้อบรรจุน้ำผึ้งที่จัดเตรียมไว้
- ๓.๘ อาจารย์กล่าวรายคาถาเป่ามนต์เสกน้ำส้มป่อย
- ๓.๙ อาจารย์อวยชัยให้พร ประพรมน้ำมนต์ให้กับผู้เข้าร่วมพิธีทุกคน
- ๓.๑๐ ผู้ร่วมพิธีเข้าไปรับการผูกข้อมือด้วยด้ายมงคล และรับอ้อมาตักกิน
- ๓.๑๑ เสร็จสิ้นพิธีกรรม อาจารย์ทำพิธีกล่าวลาครู (การปลดขันตั้งครู)

การกินอ้อ (การดื่มน้ำฝิ่งในกระบอกอ้อ)

รูปแบบวิธีการดื่มน้ำฝิ่งของแต่ละพ่อครูแม่ครูที่ปฏิบัติสืบทอดกันมานั้นมีความแตกต่างกันออกไป เมื่อผู้ประสงค์จะกินอ้อรับเอาอ้อมาแล้ว มีการปฏิบัติดังนี้

นำอ้อไปดื่มน้ำบริเวณกลางประตูบ้านหรือที่โล่งแจ้ง โดยยกดื่มน้ำฝิ่งจากกระบอกอ้อจนหมดแล้วขบ (กัด) กระบอกอ้อให้แตก จากนั้นจึงโยนกระบอกอ้อข้ามศีรษะไปด้านหลังทั้งเศษกระบอก อ้อลงกับพื้น เป็นการถือเคล็ดที่ว่า “เกิดสติปัญญาที่แตกฉาน รู้แจ้งแจ่มชัด”

การกินอ้อน้ำไหล ให้นำอ้อนั้นไปดื่มน้ำที่บริเวณสะพานข้ามแม่น้ำลำคลอง โดยหันหน้าไปทาง ต้นน้ำ เมื่อดื่มน้ำฝิ่งจนหมดและกัดกระบอกอ้อจนแตกแล้ว จึงโยนกระบอกอ้อข้ามศีรษะไปด้านหลังทั้ง ลงในน้ำไหล ซึ่งถือเคล็ดว่า “เกิดมีปัญญาหลังไหลมาตลอด เหมือนแม่น้ำที่ไหลไม่ขาดสาย”

การกินอ้อผูกเป็นพิธีกรรมโบราณ ที่มีความศักดิ์สิทธิ์ ถือว่าเป็นกุศโลบายหนึ่งที่ครูบาอาจารย์ ในสมัยโบราณได้คิดค้นขึ้นมา โดยเป็นวิธีการทางจิตวิทยาอาศัยหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาผนวก เข้ากับคติความเชื่อของคนโบราณ เพื่อนำมาซึ่งความสามัคคี การสร้างกำลังใจเพื่อช่วยเพิ่มกระบวนการ เรียนรู้ในการเริ่มต้นศึกษาเล่าเรียนทั้งศาสตร์และศิลป์ต่างๆให้มีประสิทธิภาพ และที่สำคัญการกิน อ้อผูกนี้ เป็นการใช้วัสดุที่มาจากธรรมชาติ เมื่อเสร็จสิ้นพิธีกรรมแล้ว กระบอกอ้อสามารถย่อยสลายได้ เองตามธรรมชาติ ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม

การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พิธีกรรมการกินอ้อผญา

คุณวิชณกร ทรายแก้ว (หนานจอร์)
ณ สำนักจอมสระศรีสัพพัญญู ตำบลอ่าวแก้ว อำเภอบ้านฉาง จังหวัดลำปาง

พิธีกินอ้อผญา เป็นพิธีที่นิยมของชาวล้านนา ชาวไทใหญ่ และชาวไทลื้อ การกินอ้อผญาเป็นพิธีปลุกขวัญและกำลังใจของผู้เริ่มต้นเรียนสัพพะวิชาต่างๆ อ้อแบ่งออกเป็น ๔ ประเภท ได้แก่ อ้อหลวง อ้อเรียน อ้อมหาเสน่ห์ อ้ออจินจา พิธีการกินอ้อของสำนักสระศรีสัพพัญญูจะทำปีละ ๒ ครั้ง คือ ประเพณีปีใหม่เมืองและพิธียกขึ้นครู การมนต์คาถาอ้อจะประกอบพิธี ๓ วัน เมื่อเสร็จการมนต์อ้อในวันที่ ๓ ก็จะทำพิธีกินอ้อผญาเป็นลำดับต่อไป พิธีมนต์อ้อจะมีการตั้งราชวัตรเป็นมณฑล ประดับด้วยต้นกล้วย ต้นอ้อย ช่อน้อย ตุงไชย และเครื่องพลีกรรมอื่นๆ และน้ำผึ้งที่บรรจุไว้ในขวด พิธีมนต์อ้อหากน้ำผึ้งเดือดและล้นออกจากปากขวด ถือว่าพิธีมนต์อ้อสำเร็จเป็นที่เรียบร้อย

พิธีกินอ้อผญาเมื่อได้น้ำผึ้งที่ผ่านพิธีมนต์อ้อครบ ๓ วันแล้ว จึงนำมาเทใส่กระบอกอ้อที่ตัดให้มีความยาวเท่ากับ ๑ ข้อนิ้วกลางของตนเอง แล้วนำเข้าร่วมพิธีกรรมอีกครั้ง เมื่อเสร็จพิธีจึงนำอ้อไปกินโดยใช้มือยกกระบอกอ้อเทให้น้ำผึ้งไหลเข้ามาในปากจนหมด แล้วต้องกัดกระบอกอ้อให้แตก จากนั้นให้โยนกระบอกอ้อข้ามหัวให้ตกลงประตูหน้าต่าง หรือให้ไหลไปกับสายน้ำ เป็นอันเสร็จพิธี

คาถาปลูกเสกอ้อแต่ละสำนักมีอยู่ด้วยกันหลายบท แล้วแต่ว่าได้สืบมาจากครูบาอาจารย์ท่านไหน ส่วนใหญ่มีเนื้อหาล้ายกัน อาจจะแตกต่างกันในบางคำ บางท่อน สำหรับคาถาปลูกเสกอ้อของสำนักศรีสัพพัญญูใช้บทต่อไปนี้

☸ คาถาพระเจ้าอาจินจำ

พุทธังอ้อ ธัมมังอ้อ สังฆังอ้อ
อะอ้อ อาอ้อ อีอ้อ อ้ออ้อ อุอ้อ อูอ้อ เอ้ออ้อ โ้ออ้อ
อ้อน้อย อ้อหลวง อ้อคง อ้อเจ้า
สามสิบสองพระยาอ้อ จูงมาช่วยข้าจ่ายปัญญาแท้
ข้าอ้อแอ้แพ่ท่านทั้งหลาย ปัญจะวิเยพระยาอ้อเจ้า
จูงมาทันด้วยเร็วๆ แรงๆ แพ่ท่านทั้งหลาย
สัตตะสัททาพระยาอ้อเจ้า แก่ได้ สติวิมานัง
ขอจูงตั้งอยู่บนหัวแห่งข้า หื้อหมั่นกุง ในกาละทุกเมื่อเตอะฯ

☸ คาถาอ้อนางสิบสอง

ในกาละวันนี้ก็เป็นวันดี ขออ้งเชิญนางอัติผู้เลางามดี มีพะญาปัญญาวิสาระทะองอาจ ฉลาดจบปิฎกะทั้งสาม ขอหื้ออนายคนงามเสด็จเข้าสู่ เป็นเพื่อนฟูเจียรจา หื้อมีสติปัญญาอันเฉลียวฉลาด เปนดั่งนักปราชญ์ตนทรงธรรม สัตตัง ธัมมะณัง หื้อมีคำปากหวานเรียงม่วน ลักษณะอ่อนอ้วนงามตา เหมือนดั่งจุฬาขานุชนาฏ ฉลาดด้วยทางค้าขาย รายทองบ้านเที่ยวเมืองเสพงัน คั้นเฝ้าเจ้าเฝ้าท้าวพระยาในสี่ทิศสะแปดทิศสะ จิตใจคนในโลกหล้า หื้อมาอ่อนน้อมหน้ายินดี มีจกาทิฐิหื้อมาอ่อนค้อมเอกฉันท รักแพงพันทุกคำเข้า เทวบุตรเจ้าจูงมาป็นการ เถิงยามวันจูงหื้อนางมาพร้อม พลันคิดใจไผ่ต้องอิงชาย มนุสสะไหวหวั่นรักทุกคำ อยู่ลืมรักวันคืนคำเข้า รักต่อเท้ายาวะชีวัง สัพพะลาภัง สัพพะธะนัง อมนุสสานัง เอหิ อ่องเชยตุ หุหุ พบพะ สวาหุม หงหง

☸ คาถาอ้อความมัตรัก

โอม.... พระอาทิตย์มาอยู่เหนือหัวกูเนอ โอมพระจันทร์มาอยู่หน้าผากกูเนอ กูจักปากน่าน้ำหื้อซ้อนก็ซ้อน กูจักปากน่าน้ำของ หื้อฟีกก็ฟีก กูจักปากน่าน้ำนายท่ายพระยา หื้ออ่วยหน้ามาหากูเนอ กูจักตบปึก ขึ้นเมื่อเมื่อฟ้าเสียงฝน กูจักตบปึกขึ้นเมืองบนเสียงอ้อ ลงมาเนอ อ้อเรียนเฮย นางแก้วผู้กวักฝ้ายอยู่ปลายผา ผู้แก้วหลาวอยู่ปลายไม้ นางเอกลั้ผู้แก้ววิศา ก็ลงมาเนอ กูจักปากจิมท้าวหื้อบิตหน้ามาหากูเนอ กูจักปากจิมพระยาหื้อบิตหน้ามาหากูเนอ มาหาสู้อยู่ได้ ร้องรำให้คืนวัน หลับฝันหันทุกมือ พันหมื่นต้อแสนคำ พร้าหาแต่กู หูลู หูลู โอม มัต มหามัต นะมัตจิต โมมัตใจ พุทธอาลัย ธาณินดี ยะบ่พ่ายหนี หลงหลงกูเนอ โอม ปิยะ พะหุชะน่านัง นะมามิหัง โอมสวาหุมติดา

คณะซอสายทอง (แม่บุญทอง เป็นวงค์)
ณ ศูนย์การเรียนรู้ซบซอพื้นเมือง แม่ครูบุญทอง
บ้านหนองกอก ตำบลแม่สุก อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง

แม่บุญทอง เป็นวงค์ เป็นแม่ครูซอสอนเด็กและเยาวชนบ้านหนองกอก ตำบลแม่สุก อำเภอแจ้ห่ม ในทุกปีแม่บุญทองจะมีพิธีกินอ้อผญาใน “วันพญาวัน” ในประเพณีปีใหม่เมือง ซึ่งเป็นพิธีที่แฝงความเชื่อเกี่ยวกับการมีสติปัญญาที่เฉลียวฉลาด มีความทรงจำที่แม่นยำ ประเพณีของอ้อที่แม่บุญได้สืบทอดมา มี ๕ ประเพณี ได้แก่ อ้อมโหลส อ้อจันจ่า อ้อธรรม อ้อหน้าด้าน และอ้อน้ำไหล

วิธีการกินอ้อให้ผู้ที่จะกินเตรียมกระบอกอ้อให้มีความยาวเท่ากับนิ้วกลาง จำนวน ๕ กระบอก เหน้าผึ่งใส่เกลือเต็ม พร้อมกับมีเครื่องบูชาประกอบด้วย ดอกไม้ขาว ๔ ดอก เทียน ๔ คู่ ข้าวตอก และเงิน ๑ บาท ๒๕ สตางค์ เมื่อจะกินอ้อให้ผู้กินออกไปยืนตรงกลางถนน หันหน้าไปทางทิศเหนือแล้วกินน้ำผึ่งในกระบอกอ้อจนหมด กัดกระบอกอ้อให้แตก แล้วโยนทิ้งข้ามหัว เป็นอันเสร็จพิธี

พระอธิการเศวต ปัญญาวิโร
วัดดอนไชย ตำบลแม่สุก อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง

พระอธิการเศวต ปัญญาวิโร เจ้าอาวาสวัดดอนไชย ตำบลแม่สุก อำเภอแจ้ห่ม ท่านเป็นพระนักเทศน์ และเป็นครูสอนวรรณกรรมพื้นบ้านให้แก่เด็กและเยาวชนในเขตอำเภอแจ้ห่มและอำเภอเมืองปาน ในทุกปีท่านจะมีพิธีกินอ้อผญา ๒ ครั้ง คือในช่วงประเพณีปีใหม่เมือง และในพิธีไหว้ครู ประเพณีอ้อที่ท่านได้สืบทอดมาประกอบด้วย อ้อธรรม อ้ออจณจำ และอ้อมโสด โดยท่านให้นัยพิธีการกินอ้อว่าเป็นพิธีที่สร้างขวัญและกำลังใจแก่ผู้เริ่มต้นศึกษาเล่าเรียนสัพพะวิชาต่างๆ ด้วยขวัญและกำลังใจที่ดีส่งผลให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว และมีความจำที่ดียิ่งกว่าเดิม

การกินอ้อของพระอธิการเศวต จะใช้กระบอกเท่ากับความยาวของนิ้วกลางบรรจุน้ำผึ้ง พร้อมกับเครื่องบูชาประกอบด้วย ดอกไม้ ๔ ดอก เทียน ๔ คู่ ข้าวตอก ข้าวเปลือก ข้าวสาร ผ้าขาว ผ้าแดง และเงิน ๑ บาท ๒๕ สตางค์ วิธีการกินอ้อให้นั่งหันหลังให้กับหน้าต่าง เมื่อกินอ้อเสร็จให้กัศกระบอกให้แตกแล้วโยนกระบอกอ้อข้าวหัวลงหน้าต่าง เป็นอันเสร็จพิธี

ការនាំទិដ្ឋភាពទៅក្រៅ

การดำเนินโครงการกินอ้อผญา ประจำปี ๒๕๖๔
วันพฤหัสบดีที่ ๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๔
ณ ศาลาพระพุทธพิทยาจารย์ สวนสามสอ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำปาง

โครงการกินอ้อผญา โดยสำนักศิลปะและวัฒนธรรม ร่วมกับกองพัฒนานักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏรำปาง ดำเนินงานเมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๕ สิงหาคม ๒๕๖๔ ณ ศาลาพระพุทธพิทยาจารย์ สวนสามสอ โดยกำหนดให้มีผู้ประกอบพิธีและตัวแทนคณะกรรมการดำเนินโครงการ จำนวน ๓ คน เมื่อเสร็จพิธีแล้วจึงนำอ้อผญาไปมอบให้กับเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลหอพักนักศึกษาครุศาสตร์ภายในมหาวิทยาลัย เพื่อส่งมอบให้กับนักศึกษานำอ้อไปดื่มเพื่อเป็นสิริมงคล

การดำเนินโครงการกินอ้อผญา ประจำปี ๒๕๖๔
วันพฤหัสบดีที่ ๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๔
ณ ศาลาพระพุทธพิทยาจารย์ สวนสามสอ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

๙๙ ๙๙ ๙๙ สืบสวนภูมิปัญญาด้วยหัวใจ “วิถีการกินอ้อผญา ๙๙ ๙๙ ๙๙

